

Zou de overheid, met wat gesleutel aan politiek, betere resultaten kunnen laten zien?

Het spel en de knikkers

FRANK KALSHOVEN

Het door het kabinet gepresenteerde stikstofbeleid, twee weken geleden, is een prachtig voorbeeld. Waarvan? Van hoe het niet moet, grote vraagstukken oplossen in een klein land.

Misschien zit er weinig anders op dan dit beleid anno 2026 te omarmen (in vredesnaam dan maar), maar het duurt al veel te lang, is gepaard gegaan met veel te veel geruzie en gekissebis, en de oplossingen pakken nu voor Nederland veel duurder uit dan had gehoeven. Kan dat niet anders?

Hierover gaat de studie Democratie in revisie: naar een bestuur dat weer tastbare resultaten haalt van Denkwerk. Dit is een onafhankelijke denktank voor een beter Nederland, met een tiental leden die het klappen van de zweep goed kennen, zoals chef-econoom Barbara Baarsma van PwC, oud-minister van Economische Zaken Hans Wijers en gewezen topambtenaar Bernard ter Haar.

Het gebrek aan resultaten van de democratie, stellen zij, is een ernstige bedreiging. Niet alleen omdat grote maatschappelijke vraagstukken niet, of te laat, of te duur aangepakt worden. Maar ook omdat de democratische orde zelf wordt aangetast. Autocratie is niet voor niets wereldwijd in opmars.

Maar het kan anders, hoor. Onze democratie, stelt Denkwerk, kan op onderdelen zo worden aangepast dat het voor politici (weer) gaat lonen om de belangrijkste maatschappelijke vraagstukken tijdig serieus ter hand te nemen en in de Kamer minder bezig te zijn met kissebissen over natte tosti's, profileren en agiteren. Hoe dan? Ik benoem vier hoofdlijnen.

1. Een zittingstermijn van zes jaar voor de Eerste en Tweede Kamer, waarbij tussentijdse verkiezingen worden afgeschaft. Zo'n zittingstermijn van zes jaar stelt het kabinet in staat de kiezer zelf de resultaten te laten zien van het gevoerde beleid. De 'permanente campagnestand' kan uit,

want als een kabinet tussentijds valt, dient vanuit dezelfde Kamer een nieuwe coalitie gevormd te worden. Net als na een collegeval in een gemeente.

2. De invoering van een kiesdrempel van 4 procent van de stemmen. Kamerverkiezingen in twee rondes zijn nóg beter, maar die vereisen een grondwetswijziging, terwijl een kiesdrempel waarschijnlijk 'gewoon' kan worden ingevoerd. Door die drempel zijn partijen in de Kamer groter, en wordt het dus makkelijker om met een kleiner aantal partijen een meerderheidscoalitie te vormen.

3. Het sluiten (en respecteren) van brede politieke akkoorden over grote onderwerpen, naar Scandinavisch model. Denk aan het Pensioenakkoord. Het kabinet-Jetten reed direct een scheve schaats door een maatregel uit dat Pensioenakkoord (over de AOW-leeftijd) te willen veranderen. In Scandinavië is het blijkbaar gebruikelijk dat alle partijen die ooit zo'n akkoord hebben gesloten een veto hebben op aanpassing ervan.

4. De oprichting van een strategische eenheid op het ministerie van Algemene Zaken die (alleen) de grote vraagstukken aanstuurt, geïnspireerd door Singapore. De denktank gebruikt het woord 'orkestratie' om aan te geven dat deze eenheid op het ministerie van de premier de regie voert over beleid dat resultaten boekt. Van agenderen tot en met uitvoering, juist als daarbij meerdere ministeries, lagere overheden en uitvoerders betrokken zijn. Is het genoeg? Misschien niet, erkent ook de denktank. Maar het is een denkrichting die de nadruk legt op het boeken van resultaten op de grote vraagstukken. We zullen écht aan onze democratie moeten gaan knutselen om die weer aan de praat te krijgen. En deze elementen lijken me in elk geval behulpzaam.